

Titel: Tanker til høiere Eftertanke over Tobakshandelen i Danmark. Sandfærdig fremsat af den Som frygter Gud, ærer Kongen og elsker Fædrelandet.

Citation: "Tanker til høiere Eftertanke over Tobakshandelen i Danmark. Sandfærdig fremsat af den Som frygter Gud, ærer Kongen og elsker Fædrelandet.", i *Luxdorps samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 7*, Brødrene Berling, 1771, s. 1. Onlineudgave fra Trykkefrihedens Skrifter: https://tekster.kb.dk/text/tfs-texts-1_007-shoot-workid1_007_007.pdf (tilgået 29. april 2024)

Anvendt udgave: Luxdorps samling af trykkefrihedens skrifter 1770-1773: Række 1 bind 7

Ophavsret: Materialet er fri af ophavsret. Du kan kopiere, ændre, distribuere eller fremføre værket, også til kommercielle formål, uden at bede om tilladelse.

[Læs Public Domain-erklæringen](#)

Tanker til Høiere Eftertanke over Tobakshandelen i Dannemark. Sandfærdig fremsat af den

Som frygter Gud, ærer Kongen og elsker Fædrelandet.

Kjøbenhavn, 1771.

Trykt hos Brødrene Berling i Pilestrædet og findes Sammesteds tilkiøbs.

2
3

Hvilket er det tienligste Anlæg eller Fabriqve?

Resp. Er det ikke det Anlæg eller Fabriqve?

1. Som uden Alles Fornærmelse giver sin Eiere den største Fordeel.
2. Som med mindste Hazard og Bekostning kan anlægges.
3. Som i letteste Egne almindeligst kan drives næsten af menige Mand.
4. Som kan holde Pengene i Landet.

4

5. Som kan forskaffe Næringsveie, og altsaa være de rette Grunde og Aarsager til Folke-Formeerelsen.

At dette er Sandhed, tviler vel ingen paa, og at Tobaks-Plantagier i Landet kunde netto være det Slags, det haver Erfarenhed noksom klarlig beviist i de Egne hvor samme Vahre komme lidet udi Flor, dog lad os paa det nøieste og upartisk undersøge Sagen.

1) Hvad kand være fordeeltigere end at et Stykke Land, hvorudi kan saaes 1 Tønde Sæd og jeg vil sætte i gode Aaringer igien avles 8 Tdr., altsaa haves de 7 Tdr. for Omkostninger og til Gevinst, jeg vil sætte, at disse 7 Tdr. Sæd NB. i frugtbare Aaringer kunde udbringes til 12 Rdlr., thi naar Sæden er dyrere, skeer det ved Misvext, da der neppe haves 3 a 4 Fold, og altsaa høiere For-

5

deel aldrig kan almindelig beregnes, men som oftest de fleste Tider langt mindre Fordeel naaes; samme Stykke Land plantet med Tobak kunde de Fattigste plandtende (i a de frit maatte leve af deres Arbeide) udbringe til 60 Rdlr. i det ringeste, da de solgte deres Tobak deels spunden og deels i Blade, ja mange plantende bragte det langt videre, de spandt selv deres Tobak, og solgte den saa for 8 Sk., hvorved de udbragte 100 Rdlr. af den paa 1 Tønde Land avlede Tobak; nu nægtes ikke, at jo større Bekostninger udfordres end til almindelig Agerdyrkning, men samme kan dog bestrides med 16 Rdlr. paa en Tønde Land, altsaa have de første endda friet i Behold 44 Rdlr. og de sidste 84 Rdlr., thi de tørre Blades Anfugtning og deraf flydende Overvægt, samt de tilkiøbte Virgini Stilkes lette Indkiøb 9 Mk. 100 Pd. som blev tillige indspunden, kunde fuld-

6

kommen erstatte Umagen med Spindingen.

Ja Erfarenhed har tydelig viist, at vores udi Landet avlede Tobak kan saaledes ved Ælde forbedres, at den i Bonite kan blive ligesaa god, som Hollandsk Gods, saa at af samme kan spindes Tobak ligesaa god, som det saakaldte Engelske Tobak derpaa Magazinet koster 16 2/3 Sk. Pundet; Tænk engang! Hvad blev det ikke for en besynderlig stor Fordeel; mens ikke nok. Enhver Landmand veed, at ald Jord, i hvor megen Giødning den end kan faae, saa behøver den dog Hviile imellem, om den skal holdes beqvem til at bære Sæd; thi ellers jager den allehaande Græs og Ukrudt af sig iblandt Sæden, hvorved den tager Skade; skal derfor Jorden vedligeholdes ret beqvem til Sæd, behøves ofte Giødning og Hviile.

7

At landet nu formedelst Qvæg-Sygen er berøvet sin beste Giødning, at Jorden, naar den hviler, giver kuns liden Fordeel, ere Sandheder, enhver Landmand veed. Hvor anseelig stor er ikke den Fordeel, naar begge Deelee kan lang Tid undværes, og Jordens Bonite og Beqvemhed til Sæd i meget høiere Grad forædles, dette skeer ved Tobaks-Plantning, den kan bære overflødig Tobak udi 9 Aar og derefter, da den ved Tobaks-Plantning er bleven saa skiør og rensat, overgaaer samme den allerbeste giødede og hvilte Jord, saa den kan give 20vefold Sæd, ja i mange Aar uden Giødning og Hvile derefter give en overflødig Velsignelse af sig. Den Planteur nu, som saaledes kan skifte med sine Jorder, og eyer en Snees Tønder Land, hvor fordeelagtig driver han ikke frem for alle andre sine Jorder, og hvad Anlæg i saa lidet giver vel sfaa stoer en

8

Fordeel, som denne. At nu tillige disse Plantagier vare uden alles Fornærmelse, er let seet; thi Tiende-Tageren fik fin Rettighed betalt med Penge; og andre kunde jo ikke tabe herved. Vil man nu indvende, at de Jorder, som brugtes til Tobak, fattedes til Korn-Sæden, altsaa deraf desmindre, gav des høiere Priser til Skade for det almindelige. Hertil svares, som af Erfarenhed forhen er mældet: at Jorden ved Tobaks Plantninger bliver saa beqvemme og frugtbar til Korn-Sæd, at den derved langt mere foraarsager Overflødighed end Mangel; Ja det, som mere er, gode Jorder, som i 3 Aar havde baaret Sæd, og i følgende 3de Aar, efter befundne beste Landhuusholdnings-Maade skulle hvile, kan i disse 3de Hvile-Aar i Stæden bruges til Tobaks-Plantning, og derefter uden Giødning i følgende 3de Aar bære langt overflødigere Sæd, end

9

om den i foregaaende 3de Aar havde hvilet og tillige var giødet, naar den igien blev optaget til Sæd, og at jeg kortelig et lidet skal tale om Fordeelen i det almindelige af den Tids Handel, da bliver jo samme soeeklart, naar Bonden og den Fattige Almue kunde kiøbe sig ligesaa god, ja bedre Tobak for 5 a 6 til 8 Skilling Pundet, som nu han maa give 11 a 16 Sk. Pundet, og endda ofte maae nøies med mugen Tobak, i hvor dyrt han endog betaler, og at saadant skeer, kan baade med Prøve in natura og med utallige Vidner bevises.

2) At Tobaks-Plantagier uden Hazard og store Bekostninger kan anlegges, er snart viist. Vel er det sandt, at Misvæxt saavel kan indtreffe for Tobaks, som anden Sæds Avling, men det er en ligesaa bekiendt Sandhed, at Misvæxten paa

10

Tobak bliver aldrig for en fornuftig Eiere saa stor, at de jo har deres Arbeide og Omkostninger betalt, da Sæde-Manden ofte maae klage ved indfaldende Misvæxt at han paa mangt et Stykke Jord ei har faget fin Udsæd igien, hvilket udi Aar er skeet med Rugen mange Stæder ja betydelig Misvæxt paa Sæden indtreffer oftere end paa Tobakken, hvorfore og en Planteur, naar han i Behold ikke haver større Gevinst paa en Tønde Tobaks-Land, end paa en Tønde Korn-Land i frugtbare Aaringer, anseer det for en stor Misvæxt. Lad os dernæst overveie Bekostningerne, da er samme meget ringe undtagen de forhen anførte 16 Rdlr., som kan medgaae til en Tønde Land, da alt øvrigt bestaaer i en Misbænk og den dertil udfordrende Hefte-Giødning, som naar den derudi et Aar er udbrændt, med større Fordeel til Giødning et andet Stæd end den friske kan

11

bruges, dernæst nogle smaae Jern-Hakker af ringe Værdie, til at hyppe Tobakken med, og til saadan Brug i mange Aar kan bruges; thi de behøvende Hampe-Traade til Trækningen kan af de anførte 16 Rdlr. bestrides. Nu kunde vel nogen indvende, at til Tobaks-Plantagier behøvedes meget Huus-Rum, hvis Anskaffelse og Vedligeholdelse kostede meget, hertil svares: Enhver, som har Avling, behøver ligesaa, og naar en Planteur passer paa, tidlig at sætte sin Tobak, kan han igien tidlig begynde at indhøste den; den Tobak han da 4re Uger for Michaeli indhøster, kan han i Hast paa den Aarets Tiid efterhaanden faae tørret udi Luften, desuden kan han paa sit Loft, som han til adskilligt andet behøvende bruger, have Stilladser til det øverste under Taget at hænge Tobak udi; men disse Stilladser er jo og en Bekostning? Sandt nok, men ikke af saa

12

stor Betydenhed; thi først er det nogle ordinaire Lægter, dertil behøves, og for det andet er det ikkun en

Bekostning eengang at gjøre for hele Eftertiden at bruge.

3) At Tobaks-Plantagier i lætteste Egne og almindeligst af meenige Mand kan drives, har Erfarenhed for længst bevidnet, da samme alt i endeel Aar i langt fra Kiøbenhavn fraliggende Egne i Landet er bleven drevet, og været der Kiøbstædens beste Næring, ja været drevet der saa almindelig, at de fleste Fattige Borgere levede af Tobaks-Plantning; thi skiøndt de end ikke selv eiede Jorder, kunde de let faae Jord at plante udi til en billig leie, saasom enhver, der havde Jorder, ønskede hellere end gjerne sin Jord, som forhen meldt, ved Tobaks-Plantning saa høilig forbedret til Sæd. Ja det er bekiendt, at Bønderne mange Stæder udi Egnen

13

ved slige Kiøbstæder plantede alt Tobak i sine Jorder, og havde eendeel af dem bragt det saa vidt, at de ei allene havde nok til eget Brug, men solgte og til sine Naboer for en billig Priis, fandt og saaledes deres Regning derved, at uagtet det 1760 strengelig blev dem forbuden, vovede dog nogle at plante, indtil deres Tobak blev dem frataget og de tillige maatte betale Mulct derfor.

4) At Tobaks-Plantagier kan være et Middel til i den Handel at holde store Capitalier i Landet, falder enhver let i Øien; thi jo flere Tobakker i Landet blev avlet, jo mindre behøves jo de fremmede Tobakkers Indførsel, og da (som forhen er sagt) vores Tobakker ved Ælde saaledes kan i sin Bonite forbedres, at de omsider kan blive ligesaa gode, som Hollandsk Gods, hvilket mange ved forhen gjorde Forsøg er bleven

14

overbeviist om, faa skiønnes jo deraf klarlig, at derved kunde anseelige Capitaler blive i Landet, som nu udi denne Landets store og betydelige Handels-Grænse udgaaer, da Tobaks-Handelen i Landet virkelig er langt større, end de fleste maaskee tænker.

5) Endelig paaligger endnu at Viise den ædleste og uskatterlige store Nytte, at Tobaks Plantagiernes Floer i Landet forskaffe Nærings-Vei og bliver altsaa een af de rette Grunde og Aarsager til Folkeformerelsen. Dette at være Sandhed kan de Egne best bevidne, hvorudi Tobaks-Plantning var kommen i nogen almindelig Brug, thi naar en Pige eller Karl udi nogle Aar havde tient en Planteur, strax giftede saadanne unge Mennesker sig, fik sig nogle Stykker Jord i førstningen til Leie, at plante Tobak udi, og havde

15

faa strax deres Leve-Brød, hvorved de ernærede sig, indtil de efterhaanden selv kiøbte sig Jorder; ikke nok! De forhen anførte 16 Rdlrs. Omkostninger, som Planteuren havde paa hver Tønde Land, disse bleve næsten alle fortiente af gamle udlevede Folk, vandføre og især umyndige Børn, til andet Arbeide endnu ikke vorne, som alle i Tobaks Plantagier kunde arbeide og fortiene Brødet med at plante, luge, hyppe, brække og trække Tobakken. Tænk nu! allene en Planteur, som plantede 10 Tdr. Land, han havde strax 150 Rdlr. og derover aarlig at Uddeele til saadanne, som ikke kunde fortiene Føden paa nogen anden Maade, da de ikke havde Kræfter til noget strengere Arbeide, og ved saadanne Opmuntringer om Nærings Udkomme giftede mange sig, da de Umyndige strax kunde begynde at fortiene Brødet med Forældre-

16

ne, som ellers ikke havde Formue at op føde dem.

Af dette samtlig anførte er det jo aabenbar, at Tobaks-Plantagier skaffer Nærings-Vei ei allene for de Plantende selv, men endog for saa mange andre, som nødvendig i Plantagierne skal bruges og ellers maatte crepere eller bettle, da de (som sagt) ved andet Arbeide intet kunde udrette; det gielder altsaa ikkuns paa at opfinde lovlige Nærings-Vei i Landet, saa er man altid vist nok paa Folke-Formeerelsen.

Hvor nødvendige og for Landet høist nyttige Tobaks-Plantagier har været anseet i forrige Tider, sees af de herlige privilegier de første fremmede reformerte Planteurer bleve benaadede med, ja endog da Erfarenhed i mange Aar tydeligen havde viist Tobaks-Plantagiernes store Nytte

17

for Landet blev ved Forordningen af 14. Aug. 1741 befaler at fierde Parten af alle Kiøbsted-Jorder skulle bruges (naar de tienlige befandres) till Tobaks-Plantagier. Ja et Forbud imod Tobaks-Plantagier i Kiøbstæderne, ligesom skeete imod Bonden paa Landet, ikke indtil denne Tid efter visses Bestræbelse har været giørlig at udvirke, synes endog at give Beviis paa at Tobaks-Plantagier i Landet ansees sit højeste Stæd for Landets Nytte. Men lad nu være, det er sandt, samme er ikke forbuden i Kiøbstæderne, saa er det og sandt, at Omgangen og Behandlingen med de Plantende i Kiøbstæderne er dog Tid efter Tid bleven af den utaalelige og fornærmende Beskaffenhed, at de ligesom allerede begyndt fremdeles maae vedblive at undergaae; thi lad os allene alle retsindig undersøge Omgangen med de Plantende udi sidste 10 Aar fra

Tobaks-Han-

18

delens Oprettelse. Udi Forordningen af 31 December 1760 dens 6te Articul befales efter Markets Priis, eller efter 2de Mænds Taxation paa hver Side skal General-Directeuren kjøbe de Plantendes Tobak, eller og skulle de Plantende uden Riget debitere deres Blade. Denne Frihed, at debitere Tobakken Udenrigs, kan vel sit Højeste Stæd være smykket, og forebragt at sige meget, men sagde i sig selv slet intet; thi da alle Tider fremmed Indførsel, men aldrig Udførsel af Landets Tobakker var skeet i Landet, saa blev det for de Plantende (der udi alt udenrigs Handel vare ukyndige) et stort Mysterium at tænke paa slig Handel; altsaa Tobakken maatte og skulle sælges til General-Directeuren; Markeds-Prisen blev da den Priis, som General-Directeuren ville give, og dermed maatte de lade sig nøie; de Plantende blev da lovet 4 Sk.

19

Pundet for deres Tobak, undtagen hvad smaas Affald var, som ey kunde knippes, derfor skulle de have 2 Sk. Pundet, dernæst blev dem lovet, at Oplags-Commissairen i Byen maatte gjøre dem Forstrækning om Sommeren paa deres Tobakker til deres Plantagiers Fortsættelse, og saasnart deres Tobak var indhøstet og forsvarlig tørret, skulle den strax af Oplags-Haveren der i Byen imodtag esførst i Betaling for bekomne Forskud og dernæst alt øvrigt med Penge, efter forestaaende Accord, strax at betales dem; skiondt nu de Plantende herved tabte, saa anseeligt, som af forhen anførte let sees, saa blev det ikke derved, thi strax da deres Tobakker bleve leverede, gik først bort 4 Procent, og da fik de ikkun 4 Rdlr. for 100 Pd., dernæst blev ikkun de fornemmeste Planteurer betalt de 4re Rdlr., alle de øvrige bleve ikkuns givet 3 1/2

20

Rdlr. for 100 Pund; Ja en stor Deel af deres Tobakker blev end videre reduceret, som skulle være Sandgods, og samme fik de da ikkun betalt ligesom smaa Gods med 2 Rdlr. 100 Pd., dette varede da i den Egn, hvor jeg haver haft Bekiendtskab udi, 2 a 3 Aar, saa var alle Løfter og Accordter ude, siden Vedkommende nu vare faste i Sadelen og Bygningen var paa behørige Stæder med forgyldte Piller afziiret, Oplagshaveren, skiondt han caverede, maatte Dog ikke gjøre dem 1/2 Sk. Forskud, paa det de Plantende skulle om Sommeren fattes Penge og altsaa Plantagierne nødvendig mere og mere nedlægges, da de nu ikke, som i forrige Tider, kunde faae Forskud af de Handlende, som da igien kunde tage Tobakker i Betaling. Ja, det var endnu ikke nok! Oplagshaveren maatte ei heller imodtage deres Tobakker, naar de vare tørre og tienlige at

21

aflevere, altsaa maatte de Plantende selv beholde deres Tobakker liggende indtil næste Aar undertiden langt ud paa Sommeren, altsaa fik de ei heller Betaling før, imidlertid sadte dei Gield for hafte Omkostninger paa deres Plantagier om Sommeren, og intet havde til Livs Ophold og Udgifter om Vinteren. Enhver, som i Tide forudsaae deres Ruin, frygtede sig for at give dem Credit, imidlertid laae Tobakkerne, som deres Velfærd, daglig og svandt, ja Mangesteds, i Mangel af beqvem Huus-Rum, maatte flyttes fra et Sted til et andet, da den nu i saa lang Tid laae og tørredes, blev den nødvendig skiør, saa hvad ikke ved Indsvindingen blev tabt i Vægten, saa faldt den i Stykker, og hvad ei reent deraf blev spildt, blev da til smaa Gods, til 2 Rdlr. 100 Pund, da saa i øvrigt, naar den endelige Leverance kom, blev ald deres To-

22

bak paa det skarpeste vraget, og de Plantende maatte nøies med hvad de ligesom af Naade vilde give dem for deres Tobak.

Alt dette ere aabenbare bekiendte Sandheder, og af saadan Behandling flyder jo nødvendig Tobaks-Plantagiernes Undergang til fast ubodelig Skade for Landet; thi foruden saa mange Familiers Ødeleggelse, som levede af at plante og spinde Tobak, og alle de Menneskers til andet Arbeide unyttige, som levede af dem igien ved at arbeide i Plantagierne, saa taber jo derforuden noget utroeligt meenige Mand derved til saa høie Priser at kjøbe Tobakker af slet Bonite. Nu maatte maaskee nogen indvende: At ligesaa mange Tønder Guld, som Landet tabte, ligesaa mange Tønder Guld vandt igien Kongens Casse, og altsaa kunde an-

23

sees, som en nødvendig Skat paa Landet, hertil fuldkommen at svare behøves langt større Oplysning og Dristighed end jeg besidder, og ligesom alt hvad jeg forhen har skrevet er lutter aabenbare Sandheder, skrevet af Erfarenhed og Overbeviisninger, saa maae jeg hertil at svare ligesom trave for eendeel i Mørket, med mindre det kunde ansees for Svar nok, til Høiere Eftertanke: At Tobaks-Handelen nu i Danmark er at ansee, som et Monopolium, og hvor skadelige det Slags Handlinger ere i alle Lande, det er vitterligt for alle og forlængst bekiendt. Men kan nu og Tobaks-Handelen i Danmark ansees for det Slags, siden alle Kiøbmænd i Landet kan faae Frihed at handle med Tobak? Hertil svares Ja! thi de samtlig dermed i Landet Handlende ere jo kun Høkere eller Haandlangere, der alle maae for Monopolisten sælge

24

Tobak. Men vil nu nogen spørge hvem er da Monopolisten? Saa maa jeg hertil svare: Der veed jeg ikke; det synes vel at kunde være den, som haver meest Fordeel af Handelen; Og for nu ei strax igien at komme i Knibe, og atter erklære mig som Ignorant, vil jeg spørge først: Hvem er det, som haver største Fordeel af Handelen? Vil nogen sige, det er Kongens Casse, da svarer jeg, det troer jeg aldrig, og i det mindste blev det aldrig bestandig for dens Skyld, og det af følgende Aarsager:

i) Veed enhver Undersaat, at vi (Gud være Tak) ere velsignet med en naadig og retfærdig Konge, hvis Hukommelse vil blive velsignet til Tidernes Ende i alle Danske Undersaatters Hjerter, da Hans Majestæt, som i alt, saa og i Den betydelige Deel til Landets sande Lyk-

25

salighed, ligner den store Kongernes Konge, at hos Ham gielder ingen Persons Anseelse. Siig mig da! Hvorfore skulle fornemmelig den fattigste Almue herved især undertrykkes, thi den fornemmelig og meest trykkes af dette Onde. Ja det, som strax kan falde i Øine, viser jo tydelig Contrarium, da Agerdyrkingen just er et Formaal for vor store Salomons Bestræbelser, og siig mig nogen Agerdyrknings-Maade saa fordeeltigt og nyttigt for Landet, som Tobaks-Plantagier?

2) Siig mig, er det Fordeel, helst for en souverain Konge, at vinde 1000. Rdlr. til sin Casse, naar Hans Undersaatter ved Følgerne deraf skal tabe en Tønde Guld, da Han, naar Førnødenhed udkræver, og Hans Undersaatter ere i Velstand, jo altid har det tryggeste og meest florerende Skatkammer, thi saa

26

ved en vel proportioneret Skat kan alle Stænder lettest og retfærdigt bære Byrden med hinanden.

3) At Kongens Casse nu ved Tobaks-Handelen skulle vinde, hvad Landet tabte, er jo umuelig og let kan indsees. Betænk! hvad har vel de store Bygninger kostet at bygge og vedligeholde tilligemed dertil henhørende Inventarier? Hvad koster vel de mangfoldig holdende Betientere tilligemed Commissionairer og de, som aarlig reiser Landene om, for at inquirere? Lad nu være, en og anden Betient koster ikkun lidet at holde om Anret, saa gives andre, der koster anseeligt mere, og det samtlige Tal er stort. Sæt, det er mueligt, ald den saa vidtløftige og af mange Tønder Guld bestaaende Handel kunde drives ved een Betient, og den samme saa levede efter alles Vidnesbyrd

27

saa fyrstelig, at han ei selv vidste andet, end han var Tobakkernes Fyrste, strax tabte jo Landet meget, som Kongens Casse ikke vandt Ja hvad om saadan Betient for sin Sikkerhed maatte meget depensere.

Sat sapienti veritas parit odium. Men at jeg

skal lidet mere med Vished tale, saa vidt jeg kan, om hvad der bliver virkelig tabt for Landet, og ei kommer Kongens Casse til Fordeel, saa er jo det bekiendt at mange i Hoved-Magazinet bedærvede Tobakker bleve offentlig brændte, og siig mig! mon Vedkommende selv veed, hvormange der findes endnu saa vel i Magazinet, som alle Oplagene, der ere mugne og bedærvede? Her vinder jo ey Kongens Casse. Men denne Skade bliver maaskee henregnet til Landets egne slette avlede Tobaker, men hertil kan jeg, af Erfarenhed overbeviist, dristig svare: Ney! Thi lad være, jeg troer gierne, der kan være mange af Landets

28

egne avlede Tobakker iblant, saa siig, naar de udi skyllende Regn baade kiører, lader og lossere Tobakker, hvad Under da om ved maadelig Tilsyn og Omgang derefter Tobakken bedærves, at dette er passeret, kunde med Tings-Vidner bevises. End viidere hvormange Capitaler har ikke Fragter og Tobakkernes Transportering koster frem og tilbage til Stæderne undertiden heel dyre? Hvad Summa koster vel ikke alle Oplags Pak-Huuse, Emballering, Foustagier, Arbeids-Penge, Vogn-Leye & c. & c.? Ved alt dette profiterer jo ikke Kongens Casse. Ja siig mig! hvad taber Kongens Casse udi sine Told-Intrader af Tobakker om Aaret, som forhen har været betalt? Ja hvad Interesse for Hazard af saa anseelig store Capitaler i Handelen burde vel Kongens Casse have om Aaret? Om ellers det gandske kommer for Lyset?

29

Af det nu, som allerede er sagt, og meget mere, som kunde siges, frygter jeg for, ved Patriotisk Revision, Balancen ei nær (som forhen sagt) bliver, at Kongens Casse vinder 1000. Rdlr., naar Hans Undersaatter ved alle Følgerne deraf taber en Tønde Guld; Overalt er det klart nok beviist, at Kongens Casse aldrig kan vinde uden en gandske liden ubetydelig Deel af det utroelige Store, Landet taber. Det er derfor alle de faae Retsindiges Ønske i Landet, at den for Landet saa ødeleggende Handel maatte ophøre, Planteurer igien ei

allene givet sin forrige frie Handel, men endog Præmier udsatte for dem, som avlede de fleste og beste Tobakker i Landet, og paa de endnu fornødne fremmede Tobaks-Blades Indførsel ikkun maadelig Told paalagt, men paa alle spundne, karvede og fabriqverede Tobakker dobbelt saa høi Told,

30

for tillige ved denne store og saa betydelige Handel, ligesom ved mange andre vores langt mindre betydelige anlagte Fabriqver, selv at fortiene Arbeids-Lønnen, og spare de Penge udi Landet, allerhelst hertil behøves ingen fremmede Kunstnere, som skal ved Privilegier og Forskudder bedrage Kongen og Landet, formedelst deres ødsele og stolte Levemaade, ei heller behøves store Pallais til Fabriqver, ligesaa lidet at anlegges paa kostbareste Stæder i Landet; Nei! Fabriqveurerne er Landets Børn, undertiden en fattig Enke, som derved kan opføde sine Børn, Fabriqven enhvers Huus og Hytte, hvor de boe og finder lettest for sig at leve, og just saadanne Anlæg bliver de rette nyttige for Landet, allerhelst naar Landet selv tillige kan producere de raae Materier til Fabriqven.

31

Gak nu, mine Tanker, til Højere Eftertanke frem for Lyset; Enhver sand Patriot ønsker Eder ikkun den Lykke, at kunde igiennem alle Snarer finde frie Adgang til Thronen. Ja glædes Fædrelandet! Ved Eders Bønhørelse skal flere om Justicien, Handelen og Kiøbstædernes Ødeleggelse udflyde efter Haanden fra samme velmeente Sandheds Kilde.

Si Deus & Rex pro nobis, quis contra nos.

32